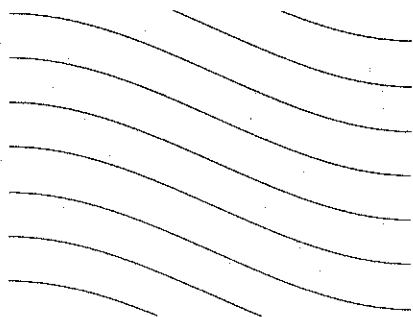

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

NOVIČKE

FEBRUAR 2000/2

▲ **DOMAČE NOVIČKE** ● Študija primera o medijski pismenosti v Sloveniji ● Beremo z Manco Košir ▲ **S POTI** ● Obiskali smo Danski evalvacijski inštitut ▲ **PREBRALI SMO ZA VAS** ● Samoučinkovitost v spreminjajočih se družbah ● Kar sem se naučil v prvem letu učenja odraslih... ▲ **KOTIČEK JE VAŠ** ● Transakcijska analiza ali kako spremeniti življenjski scenarij ● Mladinsko-informacijski center ● Maribor je v ljubiteljski kulturi nekaj posebnega ▲ **PRIPRAVLJAMO/PRIPRAVLJAJO** ▲ **POSVETI, KONFERENCE** ▲ **OBVESTILA** ● Država - mati ali mačeha izobraževanju odraslih ▲ **NOVOSTI IZ KNJIŽNICE ACS**

Izdajatelj: Andragoški center Slovenije

PROGRAMSKA ZASNOVA NOVIČK

Novičke so skupni informativni bilten za izobraževanje odraslih v Sloveniji. Z Novičkami želimo izboljšati obveščenost vseh, ki delamo na tem področju ali pa smo kakor koli povezani z izobraževanjem in učenjem odraslih v Sloveniji.

- Uporabniki in naročniki Novičk so lahko posamezniki in organizacije; tisti, ki se ukvarjajo z izobraževanjem in učenjem odraslih poklicno, in tudi tisti, ki delajo to prostovoljno (v društvih, strokovnih, verskih, političnih in drugih prostovoljskih organizacijah).
- Z vsebinsko zasnovo predvidevamo, da bomo v Novičkah objavljali tele vrste informacij o izobraževanju in učenju odraslih doma in v svetu:
 - opis in prikaz dogodkov in dejavnosti v izobraževanju odraslih;
 - razvojne, raziskovalne in druge programe in projekte;
 - sporočila o organizacijah, njihovih potrebah, načrtih in dejavnostih;
 - podatke o izobraževalnih programih in razvoju programov;
 - sporočila o politiki in strategiji izobraževanja odraslih;
 - novice v upravljanju in zakonodaji;
 - statistične podatke;
 - mnenja, stališča in predloge;
 - podatke in informacije o možnostih in virih za učenje;
 - podatke o napovedanih prireditvah, posvetih, publikacijah in drugih strokovnih dogodkih;
 - prikaze novih knjig, člankov ter didaktičnega in drugega gradiva ter novice s knjižnega trga;
 - novice iz naših knjižnic, predvsem iz knjižnice ACS.
- V Novičkah bomo objavljali kratke, jedrnat, objektivne in nepristranske informacije.
- Novičke izhajajo praviloma vsak mesec, gradivo za posamezno številko zbiramo do 10. v mesecu. Za stike s tujino izdamo Novičke trikrat na leto v angleškem jeziku.
- Uporabniki prejmejo Novičke brezplačno. Tako bo tudi v prihodnje, če bomo lahko stroške za njihovo izdajanje poravnali iz javnih sredstev za izobraževanje odraslih.
- Novičke ureja in izdaja Informacijsko središče ACS.
Odgovorni osebi: mag. Zvonka Pangerc Pahernik, vodja Informacijskega središča, in mag. Maja Korošak, urednica.
- Novičke tiska Tiskarna Štok.
- Prelom: Tina Prinčič.
- Naslov uredništva je: Andragoški center Slovenije, Šmartinska 134a, 1000 Ljubljana, telefon: 061 1842 560, faks: 061 445 881, internet: www.acs-saec.si, el. naslov: maja.korosak@acs-saec.si
- Novičke lahko preberete tudi na internetu: www.acs-saec.si/publikacije/novicke_slo.htm

Študija primera o medijski pismenosti v Sloveniji

Na Unescovi peti mednarodni konferenci o izobraževanju odraslih je bilo posebej poudarjeno, da se v učečih družbah, družbah vseživljenjskega učenja, od državljanov vse bolj pričakuje njihova sposobnost za samostojno evalviranje, analiziranje in učenje s pomočjo informacij, ki jih proizvajajo mediji. Sodobne težnje nas tako silijo v premostitev delitve na medijsko pismene in medijsko nepismene ljudi. Kako in s kakšnimi sredstvi, pa je eno ključnih vprašanj transnacionalne študije medijske pismenosti, katere sta se lotila Unescov inštitut za izobraževanje in Japonski nacionalni inštitut za raziskovanje v izobraževanju.

V decembrskih Novičkah smo omenili, da je Slovenija ena izmed osmih v raziskavi sodelujočih držav, zdaj pišemo po zaključku prve faze raziskave. Na Unescov inštitut za izobraževanje v Hamburg smo odposlali študijo primera (case study), v kateri smo orisali situacijo medijske pismenosti v Sloveniji.

Po dvomesečnem aktivnem zbiranju najrazličnejših podatkov, povezanih z mediji in medijsko pismenostjo, smo stanje medijske pismenosti opisali v treh temeljnih poglavjih. Povzela bom najzanimivejše.

V uvodnem delu smo razložili in prikazali **formalni sistem izobraževanja v Sloveniji** in ga opremili z najpomembnejšimi statističnimi podatki o udeležencih izobraževanj, izvajalcih, učnem osebju in učnih pripomočkih, s katerimi razpolagajo vrtci, osnovne in srednje šole ter visokošolske institucije. Ugotovili smo, da se je v letih od 1997–1999 v slovenskih osnovnih kot tudi srednjih šolah zelo povečala računalniška opremljenost. V letu 1999 je bil v osnovnih šolah en računalnik namenjen 28 učencem, v srednjih pa 9,5 dijakom (Gerlič, 1999)¹. Dostop do interneta ima 42,2 % vrtcev, 87,2 % osnovnih šol in 92,8 % srednjih; domačo stran ima 10,8 % vrtcev, 24,6 % osnovnih šol in 59,3 % srednjih. V omenjenih izobraževalnih ustanovah narašča tudi število priključkov ISDN in število lastnih lokalnih omrežij (RIS, 1998)². Kakšno je stanje na fakultetah, ne vemo, saj v Sloveniji ni institucije, ki bi načrtno zbirala tovrstne podatke. Znano je le, da imamo v okviru Projekta RO, opisujem ga v nadaljevanju, računalniško opremljenih 14 fakultet z obeh univerz (Gerlič, 1999)³.

¹ Gerlič, I.: Stanje in trendi uporabe računalnikov v slovenskih osnovnih in srednjih šolah. V: *Organizacija, št. 32 (1999), str. 429–433.*

² *RIS '98 (Raba interneta v Sloveniji)* – Šolski zavodi, analize. Ljubljana: 1998.

³ Isto kot v opombi 1.

V drugem sklopu smo orisali slovensko **medijsko okolje**. Pojasnili smo pojme, kot so: mediji, množični mediji, novi mediji, medijska pismenost, ter opisali slovensko medijsko politiko, ki smo ji dodali statistične podatke o posameznih medijih. V Sloveniji je delujočih 49 televizijskih postaj, osebni računalnik ima 39,5 % slovenskih gospodinjstev, dostop do interneta ima 23,9 % državljanov Slovenije, telefonski priključek ima 92 % gospodinjstev, mobilni telefon 18,7 %, faks napravo 8,8 %, televizijski sprejemnik pa 98 % gospodinjstev (Mediana 1999, Statistični letopis 1999). Posebej smo poudarili razlikovanje vzgoje z mediji od vzgoje za medije. **Pri vzgoji z mediji** gre za medijsko podporo pouka in se nanaša na zagotavljanje tehnične opreme na šolah, produkcijo izobraževalne programske opreme, razvoj na področju produkcije in didaktike, medijske podpore pouka, izobraževanje in usposabljanje učiteljev in distribucijo izobraževalne programske opreme (Dragan, 1997)⁴, **vzgoja za medije** pa vključuje branje in pisanje, govorjenje in poslušanje, dostop do novih medijskih tehnologij, kritičen pogled na medijsko vsebino in sposobnost izdelave lastnih medijskih sporočil (Erjavec, 1999)⁵.

Vzgoja za medije in vzgoja z mediji predstavljata rdečo nit študije tudi v nadaljevanju. Prikazali smo ju z vidika posamezne stopnje formalnega sistema izobraževanja, od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja, vključno z odraslimi udeleženci izobraževanja. Podrobneje smo se ukvarjali z vzgojo za medije kot izbirnim predmetom v novi devetletni osnovni šoli, saj je bil z vključitvijo tega narejen pomemben korak. Letos sedmošolci devetletke poslušajo vsebinski sklop s področja tiska, ki vsebuje temeljne značilnosti medijev in občinstva, zgodovino tiska, novinarsko etiko, oglaševanje in izdelavo tiska, v naslednjih dveh letih pa bodo pridobivali še znanja in veščine s področja radia in televizije. Poglavitni težavi pri izvajanju predmeta sta neustrezna tehnološka opremljenost šol in pomanjkanje dodatnega medijskega izobraževanja učiteljev (trenutno ga v Sloveniji izvaja le Fakulteta za družbene vede). Sicer je ključni problem predmeta vzgoja za medije v Sloveniji dejstvo, da predmet ni vključen v učne načrte temeljnih predmetov, kot so slovenski jezik, zgodovina, spoznavanje narave in družbe...⁶ Nič kaj spodbudno tudi ni, da v Sloveniji nimamo osnovnega dodiplomskega izobraževanja za učitelje. Pri nepedagoških fakultetah je položaj podoben, saj za medijsko vzgojo ni izdelanega kurikulumuma. Izjema je le Fakulteta za družbene vede, ki je nedavno pričela z izvajanjem medijske vzgoje za svoje študente; ti so trenutno najustreznejši kader za poučevanje medijske vzgoje v devetletki.

Lažje od vzgoje za medije (še vedno nimamo kakšnega posebnega zakona ali pravilnika, ki bi to področje urejal) smo v študiji primera opisali vzgojo z mediji. V veliko pomoč so nam bili podatki o stanju medijske podpore pouka, ki so nastali v okviru

⁴ Dragan, A. N.: *Medijska vzgoja in medijska podpora pouka. V: Vzgoja za medije in z mediji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

⁵ Erjavec, K.: *Kdaj bodo naši otroci medijsko pismeni. V: Delo, 27. december (1999)*.

⁶ Medijska vzgoja se s posameznimi vsebinami pojavlja pri slovenskem jeziku in državljski vzgoji in etiki v osnovni šoli, v srednjih šolah (splošnih) se posamezne medijske teme pojavljajo v okviru slovenskega jezika, sociologije, psihologije in umetnostne zgodovine, v srednjih poklicnih šolah pa v okviru predmeta družboslovje.

nacionalnega Programa računalniškega opismenjevanja RO, enega ključnih razvojnih projektov v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji v zadnjem času. V okviru RO-ja je od leta 1994 do leta 1999 potekalo načrtno uvajanje informacijske in komunikacijske tehnologije na vsa področja izobraževanja: od predšolske vzgoje do univerzitetnega izobraževanja. V študiji smo poleg podatkov o strojni opremljenosti tudi informacije o programski in še posebej o didaktični programski opremljenosti vrtcev, osnovnih ter srednjih šol. V sklopu projektov RO so nastali priročniki za učence in učitelje, delovni zvezki in drugo didaktično gradivo ter spletne strani za uporabo računalniške in informacijske tehnologije pri poučevanju in učenju. Didaktično programsko opremo za posamezna predmetna področja šole izbirajo po Katalogu priporočene programske opreme, ki je objavljen tudi v internetu, v sklopu Slovenskega izobraževalnega omrežja. Več kot 15.000 vzgojiteljev, učiteljev, ravnateljev in profesorjev se je v zadnjih petih letih usposabljal v več kot 2.000 tridnevni seminarjih in drugih izobraževalnih oblikah.

V študiji smo veliko pisali tudi o neformalnemu izobraževanju, tako odraslih kot mladine. Opisali smo nekaj primerov dobrih praks z različnih institucij: od študija na daljavo, otroškega parlamenta, Šolske košarkarske lige, do Izobraževalnega centra Elektrogospodarstva Slovenije in projektov, ki smo jih razvili v Andragoškem centru (Organizirano samostojno učenje, Borza znanja...).

Kako medijsko pismeni smo in kako se lahko primerjamo z drugimi, bomo izvedeli septembra, ko bosta Unescov inštitut za izobraževanje in Japonski nacionalni inštitut za raziskovanje objavila zaključke kvalitativne analize študij primera sodelujočih držav. Na osnovi te bosta za posamezno državo pripravila priporočila za razvoj programov, vsebin in metod medijskega izobraževanja. Prvi namig, da smo v Sloveniji na dobri poti, nam je dal gospod Sakai Kazunari, eden od japonskih strokovnjakov, sodelujočih v raziskavi, ki smo ga nedavno gostili v Andragoškem centru.

Melanija Končina, ACS

Beremo z Manco Košir

Prvi mentorji študijskih krožkov bralne kulture so usposobljeni. Predavanja za mentorje so potekala že v mesecu novembru. Glede na izpolnjene evalvacijske vprašalnike so bili udeleženci z usposabljanjem zelo zadovoljni. Poudarjali so predvsem dobro organizacijo in prijetno vzdušje, med predavateljicami pa hvalili predvsem Nado Mulej ter mag. Sabino Jelenc Krašovec. Za pridobitev naziva mentor bralnega študijskega krožka pa je treba pripraviti tudi seminarsko nalogo, ki je eden pomembnejših delov usposabljanja. Te so v večini prihajale v ACS v prvi polovici januarja, zapoznele še čakamo. Naloge sta pregledali in opisno ocenili

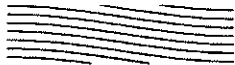
Sonja Klemenčič in dr. Manca Košir. Večji del nalog je zadostoval postavljenim kriterijem, nekaj pa smo jih vrnili avtorjem, da so lahko vnesli popravke ali dopolnili manjkajoče vsebine. Med kriteriji za ocenjevanje seminarskih nalog naj omenim le pomembnejše: mentor mora dokazati, da pozna razmere, v katerih bodo potekali študijski krožki, da razume pomen in vlogo socio-kulturne animacije, da ve, kaj hoče, in zna to tudi jasno povedati, da razlikuje delovanje študijskih krožkov od seminarjev in tečajev ter razvedrila in zabave. Na splošno so bodoči mentorji odlično opisovali lokalne projekte ekonomskega in socio-kulturnega razvoja ter vire socio-kulturne animacije in učenja na lokalni ravni, več težav pa so imeli z navajanjem izobraževalnih in akcijskih ciljev projekta.

Če na hitro pregledamo področja dela, ki so jih mentorji izbrali in opisovali v seminarskih nalogah, lahko opazimo, da se ta grupirajo v tri večje skupine. V prvi bodo bralni študijski krožki prek literarnih del podrobneje raziskali kraj, v katerem živijo. Na ta način bomo bolje spoznali Novo Gorico, Maribor, Bled, Novo mesto in Ljubljano. Druga večja skupina se bo posvečala branju pravljic ali mladinskih del, s tem pa zagotovila kvalitetnejše čtivo za svoje otroke in omogočila boljšo izbiro med veliko ponudbo. Ti mentorji bodo poskušali povezovati starše in otroke v skupnem literarnem izkustvu. V zadnji skupini se bodo krožki ukvarjali s poglobljenim vpogledom v delo literarnih ustvarjalcev in ustvarjalk, konkretno Neže Maurer, Aleša Štegra in Dese Muck. Ostali bodo bodisi posvetili več pozornosti raziskovanju etnoloških (bloška smuka) bodisi zgodovinskih (narodna čitalnica) posebnosti svojega kraja ali pa poskušali pripomoči k osnovnim pogojem za izboljšanje bralne kulture, kot je odprtje knjižnice na vse dni v tednu ipd. Prva sezona bralnih študijskih krožkov obljublja kopico literarnih večerov in razstav, okroglih miz, takšnih in drugačnih publikacij in brošur, različne radijske in televizijske prispevke.

V času priprave tega prispevka poteka tudi organizacija novinarske konference in podelitve potrtil mentorjem, ki bo 24. februarja. To priložnost bomo izrabili tudi za srečanje s pokrovitelji projekta in posameznih študijskih krožkov. Akcija pridobivanja sponzorjev ni obrodila zelenih sadov, saj je le malo različnih organizacij pripravljenih vlagati sredstva v branje in knjigo. Zavedamo se, da smo s projektom komaj začeli in nas javnost ne pozna, zato pa upamo, da bomo na tem področju uspešnejši naslednjo sezono, ko se bomo lahko pohvalili z rezultati. Na podelitev smo poleg mentorjev in sponzorjev povabili vse, ki se bodisi ljubiteljsko bodisi poslovno ukvarjajo z branjem, tako da pričakujemo nadvse dobro vzdušje za širjenje bralnega virusa.

Darijan Novak, ACS

S POTI

Obiskali smo Danski evalvacijski inštitut

V januarju sem se udeležila študijskega obiska na Nizozemskem in Danskem, ki je bil organiziran v okviru programa Phare Mocca, aktivnost za izdelavo koncepta ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Tako na Nizozemskem kot na Danskem smo obiskali različne razvojne institucije, ki na različne načine skrbijo za kakovost v izobraževanju.

V Sloveniji smo v času, ko se po intenzivni prenovi kurikuluma na vseh ravneh izobraževanja aktivnosti na tem področju prevešajo v stopnjo evalvacije in spremljanja novih kurikularnih rešitev. S tega vidika je bil zanimiv obisk Danskega evalvacijskega inštituta (Danmark evalueringsinstitut) ter seznanitev z načinom dela in temeljnimi pogledi in usmeritvami na področju evalvacij, ki so poglavito vodilo dela inštituta.

Ustanovitev in temeljno poslanstvo

Danski evalvacijski inštitut* je bil ustanovljen leta 1999 in je nastal iz prejšnjega evalvacijskega centra, ki je dotlej pokrival predvsem področje visokošolskega izobraževanja.

Ob opredeljevanju svojega temeljnega poslanstva in načina dela so se zaposleni na inštitutu želeli izogniti kopiranju evalvacijskih sistemov inšpekcijskega tipa, ki delujejo na podlagi kontrole. Temeljni okvir svojega delovanja na področju evalvacij izobraževalnega sistema so zato opredelili ob upoštevanju naslednjih načel.

Razvoj, in ne kontrola

Evalvacijski projekti, ki jih izvajajo na inštitutu, so namenjeni nenehnim izboljšavam izobraževalnega sistema ali njegovih posameznih segmentov in nikakor ne kontroli. Prepričati izobraževalne organizacije, da sprejmejo razvojni pristop k opravljanju evalvacij in sodelovanju v njih ter odvržejo strah pred kontrolno funkcijo tovrstnih projektov, je ena najtežavnejših nalog, s katerimi se inštitut srečuje pri delu z izobraževalnimi organizacijami.

Elementi samoevalvacije

Na podlagi izkušenj, ki so si jih na tem področju pridobili v preteklosti, so se na evalvacijskem inštitutu odločili za takšen način izvajanja evalvacijskih projektov, kjer bo samoevalvacija, ki jo opravljajo izobraževalne organizacije, zajeta kot eden ključnih elementov. Ena najtežavnejših, a hkrati tudi najbolj produktivnih nalog je po mnenju zaposlenih motivirati izobraževalne organizacije za samoevalvacijo in pripravo kakovostnih samoevalvacijskih poročil.

* Predstavljen je tudi v internetu, in sicer na strani: <http://www.evc.dk>

- **Spremljanje**

Zelo pomemben vidik evalvacijskih projektov je nenehno spremljanje poteka evalvacijske raziskave, še bolj pa učinkov sprememb, ki se uvajajo na podlagi rezultatov, pridobljenih z evalvacijo. Na evalvacijskem inštitutu poudarjajo, da evalvacije nikakor ne smejo biti same sebi namen. Ena temeljnih nalog evalvacij je, da se njene ugotovitve uporabijo za nadaljnjo akcijo, izboljšave. Temeljna sestavina evalvacije je zato tudi stalno spremljanje učinkov sprememb, ki so jih uvedli.

- **Evalvacijski projekti**

Kot neodvisna institucija na inštitutu sami odločajo o tem, katere segmente izobraževalnega sistema, posameznega programa ali predmeta bodo vključili v določen evalvacijski projekt.

Naloga evalvacijskega inštituta je tudi opravljanje evalvacij na področju izobraževanja odraslih. Z evalvacijami bodo začeli v letu 2001. Za zdaj se pojavljajo določene težave, ker je na Danskem velik del izobraževanja odraslih v pristojnosti ministrstva za delo. Pričakuje se, da bo kar precejšen del tovrstnega izobraževanja odraslih v prihodnje prešel v pristojnost ministrstva za šolstvo, to bo sprožilo tudi večjo angažiranost evalvacijskega inštituta na področju izobraževanja odraslih.

- **Sklepne ugotovitve**

Obisk Danskega evalvacijskega inštituta in seznanitev s temeljnim poslanstvom in temeljnimi področji dela, ki so si jih načrtali na inštitutu, je gotovo zelo koristen v trenutku, ko se v Sloveniji pogovarjamo o temeljnih smernicah in načelih dela na področju evalvacij izobraževalnega sistema in njegovih posameznih delov oz. razvijamo različne strategije zagotavljanja kakovosti v izobraževanju. Danci sami ugotavljajo, da gre za področje dela, na katerem primanjkuje strokovnjakov in je zato treba dati poseben poudarek usposabljanju kadrov različnih profilov za specifično področje evalvacij.

Ena izmed temeljnih nalog evalvacijskega inštituta je ta, da se bo razvil v center znanja s področja evalvacij. Izobraževalni sistem ga torej lahko izrabi za usposabljanje kadrov, ki bodo na različnih ravneh izobraževanja skrbeli za razvoj kakovosti. Temeljni način dela inštituta namreč predvideva nenehno povezavo s šolami in motiviranje ter usposabljanje zaposlenih na šolah, da bodo v svoje izobraževalne organizacije vnesli kulturo razvoja kakovosti lastnega dela.

Z ustanovitvijo Danskega evalvacijskega inštituta je bil na Danskem storjen pomemben korak v smeri zagotavljanja in razvoja kakovosti izobraževanja, saj je inštitut zbral in sistemiziral znanje in izkušnje, ki so jih na tem področju veliko pridobili že v preteklosti, ter svoje poslanstvo in temeljne usmeritve dela oblikoval na njihovi podlagi. Pomemben element, ki so ga

vkjučili v svoje delo in na katerega moramo biti pozorni tudi v Sloveniji, ko se pogovarjamo o kakovosti v izobraževanju in o strokovnem razvoju področja evalvacije, je razvojni vidik sistema kakovosti. Danes so lastne izkušnje naučile, kako pomembno je evalvacijske projekte, ki jih izvajajo strokovnjaki za področje evalvacij (npr. zaposleni na inštitutu), povezovati in izvajati v sodelovanju z zaposlenimi v izobraževalnih organizacijah. Danska izkušnja, ki jo potrjuje nedavna ustanovitev nacionalnega evalvacijskega inštituta, je, da so eksterne evalvacije (opravljajo se na nacionalni ravni) potrebne in predstavljajo enega izmed mehanizmov za zagotavljanje in razvoj kakovosti v izobraževanju. Uspešne in uporabne pa so tedaj, ko zares najdejo pot v okolja, kjer učenje poteka. Zato Danci tudi z ekstemimi evalvacijami izobraževalnim organizacijam dajejo možnost, da same opravijo refleksijo lastnega dela in s tem postanejo aktivne sooblikovalke eksterne evalvacijske študije. Ob takšnem načinu dela se evalvacija iz mehanizma nadzora spreminja v mehanizem učenja, ki prinaša možnosti za izboljšave in razvoj.

Tanja Možina, ACS

PREBRALI SMO ZA VAS

Samoučinkovitost v spreminjajočih se družbah

Dvajseto stoletje je bilo stoletje sprememb, zato ni nič čudnega, da so strokovnjaki z različnih področij veliko časa posvetili prav preučevanju posledic, ki jih s seboj prinašajo tehnološki, socialni in kulturni razvoj. V zborniku **Self-efficacy in Changing Societies**^{*}, ki ga je uredil profesor psihologije na Standfordski univerzi **Albert Bandura**, se avtorji lotevajo predvsem načina, kako naj se posameznik spremembam, ki jih doživlja, prilagaja in jih obvladuje. Zbornik obravnava tudi enega od "zimzelenih" problemov v pedagogiki in andragogiki - spodbujanje in ohranjanje motivacije za učenje in izobraževanje. Odgovor, ki ga nekateri avtorji ponujajo neposredno, drugi pa posredno, se nahaja v teoriji **samoučinkovitosti** (*self-efficacy*).

Bandura je koncept samoučinkovitosti razvil na podlagi **teorije socialne kognicije**. Po tej teoriji posameznik poseduje **sistem jaza** (*self-system*), ki mu omogoča vzpostavljanje kontrole nad lastnim razmišljanjem, motivacijo in aktivnostjo. Človekovo delovanje je odvisno od medsebojnega dopolnjevanja med sistemom jaza in vplivi socialnega okolja. Sestavni del sistema jaza so referenčni mehanizmi in niz funkcij za zaznavanje, reguliranje in ocenjevanje vedenja. Kot tak ima torej sistem jaza samoreglativno (*self-regulative*) funkcijo, ki daje posa-

^{*} *Self-Efficacy in Changing Societies* / ed. by Albert Bandura. Cambridge: Cambridge University Press, 1999 (© 1995)

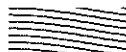
mezniku možnost, da vpliva na lastne kognitivne procese in dejavnost. Osrednja točka socialno kognitivne teorije je proces, ki ga Bandura imenuje **recipročni determinizem**. Ta proces označuje medsebojno povezanost oz. "triadno recipročnost" individualnih dejavnikov, vedenja in vplivov okolja. V tej interakciji posameznik ocenjuje vrnitvene informacije o svojem vedenju, ki jih dobiva iz okolja. Na podlagi teh oblikuje določena prepričanja, tem pa potem prilagaja svoje vedenje. Prav zato posameznikovo ugotovljeno znanje, spretnosti in dosežki niso vedno dobri napovedovalci njegove motivacije za določeno dejavnost, saj so pomensko nevtralni. Vmitvenim informacijam daje pomen šele posameznik sam.

Del prepričanj, s katerimi posameznik ocenjuje kontrolo nad svojimi dejanji (*control beliefs*), in nad okoljem, v katerem živi, so tudi predstave o lastni učinkovitosti oz. samoučinkovitosti (*self-efficacy beliefs*). Bandura trdi, da so pričakovanja v zvezi z učinkovitostjo ključni motiv za (1) **odločitev**, da se bo posameznik z določenim problemom sploh spoprijel, (2) **kako dolgo** bo vztrajal in (3) **koliko napora** bo vložil v svoje prizadevanje. Posameznik se izogiba situacijam, za katere meni, da presega njegove zmožnosti oz. je bolj motiviran za spoprijemanje s situacijami, v katerih se počuti kompetenten. To seveda ne pomeni, da lahko posameznik doseže več, kot je objektivno zmožen samo s tem, da v to verjame. Kot trdi Bandura, mora biti za optimalen rezultat prisotna določena skladnost med zaznano samoučinkovitostjo in dejanskimi sposobnostmi.

Posameznik pridobiva informacije o samoučinkovitosti iz štirih virov, ki so med seboj povezani in se dopolnjujejo. **Neposredne izkušnje** so najbolj vpliven vir informacij o lastni učinkovitosti, saj lastni dosežki predstavljajo najbolj avtentičen dokaz o tem, kako posameznik obvladuje določeno situacijo, opravilo, itd. Uspeh praviloma zvišuje, neuspeh pa znižuje mnenje o učinkovitosti. Drugi vir občutkov samoučinkovitosti so **posredne izkušnje**, ki jih posameznik pridobi z opazovanjem, primerjanjem in posnemanjem modelov. Ob opazovanju drugih (sebi enakih) si ustvari prepričanje, da je lahko tudi sam uspešen. Tretji vir informacij o samoučinkovitosti je **prepričevanje**. Sem spadajo sugestije, ki posameznika motivirajo za določeno dejavnost oz. mu utrdijo prepričanje, da je posamezno situacijo zmožen obvladati. Četrti vir prepričanj o samoučinkovitosti so **fiziološke reakcije**, ki spremljajo različna čustvena stanja, na podlagi katerih posameznik ocenjuje lastno zmožnost delovanja na določenem področju.

Teorija samoučinkovitosti se aplicira na raznovrstna področja človekovega delovanja. Izjemno dobro je dokumentirana predvsem na področju izobraževanja, poklicne izbire, spoprijemanja s stresom in odvisnostjo. Najnovejše raziskave na tem področju pa se veliko ukvarjajo s sociokulturnimi vidiki samoučinkovitosti oz. kolektivnim zaznavanjem učinkovitosti. V zborniku *Self-efficacy in changing societies* so pregledno predstavljene nekatere od teh tematik. Prispevke bi lahko opredelili na tiste, ki obravnavajo samoučinkovitost na ožjem področju posameznikove osebnosti ter njenega delovanja, in tiste, ki skušajo samoučinkovitost umestiti v širši socialni okvir.

V prvem pripevku nam **Bandura** orisuje naravo in funkcije prepričanj o lastni učinkovitosti ter njihovo povezanost z drugimi prepričanji in psihološkimi procesi. V članku skuša ugotoviti, kako se občutek učinkovitosti odraža in deluje v različnih tipih družbenih sistemov (deli jih na individualne in kolektivne), in analizira dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje določene kolektivne učinkovitosti. **Glen H. Elder Jr.** primerja vzgojo ameriških otrok, ki so odraščali v revnih družinah v času velike depresije v 30. letih, z vzgojo danes. Z uporabo biografske metode skuša ugotoviti interakcijo med različnimi družbenoekonomskimi faktorji, procesi v družini ter zaznana samoučinkovitost staršev kot vzgojiteljev. Dejstvo, da posameznik prve, izjemno pomembne izkušnje o lastni učinkovitosti pridobi v družini, obravnavata tudi prispevka **Augusta Flammerja** in **Klause A. Schneewinda**. Flammer raziskuje vpliv različnih družinskih vzgojnih praks na otrokov razvoj prepričanj o nadzoru nad lastnimi dejanji. Na podlagi empiričnih podatkov analizira razvoj osebnega delovanja pri otrocih, sprememb prepričanj o nadzoru nad lastnim delovanjem, ki potekajo v celotnem otrokovem razvoju in v različnih sferah psihosocialnega funkcioniranja. Podobno tudi Schneewind presoja odnos med različnimi tipi vzgoje in otrokovim zaznavanjem lastne kompetentnosti. Vendar pa je pri svoji obravnavi postavil širši okvir, saj ga zanima, kako vpetost v določen kulturni prostor vpliva na razvoj samoučinkovitosti. **Gabriele Oettingen** se ukvarja predvsem s problematiko vpliva izobraževalnih institucij na razvoj posameznikove samoučinkovitosti. Avtorica primerja razvoj samoučinkovitosti v zahodnem in vzhodnem Berlinu (pred združitvijo Nemčije) ter Rusiji in ZDA. Pri tem ugotavlja, da se v bolj individualističnih kulturnih sistemih pri otroku razvije mnogo višja raven samoučinkovitosti. Razlike v samoučinkovitosti je možno zaznati v že zelo zgodnji fazi razvoja in se ohranjajo vse otroštvo. **Matthias Jerusalem** in **Waldemar Mittag** ugotavljata, da je samoučinkovitost pomemben dejavnik, ki vpliva na zmožnost posameznikovega premagovanja stresnih situacij ob različnih prelomnih točkah njegovega življenja. V longitudinalni študiji preučujeta proces prilagajanja na nove življenjske razmere v kontekstu migracij med vzhodno in zahodno Nemčijo. Pri migrantih z višjo stopnjo samoučinkovitosti sta ugotovila manj negativnih posledic stresa, ki se kažejo predvsem v nekaterih psihosomatskih obolenjih. O vplivu samoučinkovitosti na izobraževalni proces piše **Barry J. Zimmerman**. V članku opisuje posreden in neposreden vpliv samoučinkovitosti na učenčevo uspešnost pri organiziranem in samostojnem učenju. Zimmerman ugotavlja, da prepričanja o lastni učinkovitosti vplivajo na učenčeve aspiracije, motivacijo za učenje, raven interesa in intelektualno zavzetost pri pouku, čustveno stabilnost in šolski uspeh. Velik del članka opisuje povezanost med samoučinkovitostjo in uporabo strategij samostojnega učenja in metaučenja. **Gail Hackett** raziskuje, kako raven samoučinkovitosti vpliva na odločitve o izboru poklicne poti in vztrajanje na njej. Večje ko je prepričanje posameznika, da bo zmozel zadovoljiti zahteve določenega poklica, večji interes pokaže, več truda vloži in dosega večje uspehe. Največji razkorak med dejanskimi sposobnostmi in zaznana samoučinkovitostjo opaža pri ženskah in priseljencih. Zadnja dva prispevka obravnavata predvsem vpliv prepričanj o samoučinkovitosti na vedenje, povezano z zdravjem. **Ralf Schwarzer** in **Reinhard Fuchs** se ukvarjata z

vplivom samoučinkovitosti na sposobnost posameznika, da se sooči z določenimi zdravstvenimi problemi in jih nadzira oz. odpravi s spremenjenim načinom življenja. **G. Alan Marlatt, John S. Baer in Lori A. • uigley** pa obravnavajo vlogo, ki jo ima samoučinkovitost pri posameznikovi zasvojenosti z določenimi substancami. Ugotavljajo, da samoučinkovitost ne vpliva samo na nagnjenost k odvisnosti temveč tudi na uspešnost zdravljenja.

Marko Radovan, ACS

Kar sem se naučil v prvem letu učenja odraslih...*

Pred nekaj leti se je na seznamu najbolje prodajanih knjig znašla knjiga Roberta Fulghuma z naslovom *Vse, kar resnično potrebujem, sem se naučil v vrtcu*. Ta knjiga me je pripravila do tega, da sem začel razmišljati o najpomembnejših stvareh, ki sem se jih naučil v prvem letu mojega poučevanja odraslih. S tem nočem reči, da se od takrat nisem naučil ničesar več, toda to, kar sem se takrat, ostaja z mano in mi je že večkrat prišlo prav.

V redu je, če se smehljamo

Ne bodite preresni. Jasno se spominjam prvega dne na delu. Pripravljal sem delavnico za prostovoljne vodje skupin mladih. "V redu je, če se kdaj pa kdaj tudi nasmehnete," mi je rekla ena od voditeljic. "Tako resni ste. Medtem ko učite, se nekoliko tudi zabavajte in tudi mi se bomo lahko zabavali," je še dodala.

Ljudi obravnavajte kot človeška bitja. Ljudje imajo imena, ne le številke. Raje imajo, da jih obravnavate kot ljudi, in ne kot telesa, ki zasedajo stole ali plačujejo kotizacijo. Vse prevečkrat sem slišal izobraževalce odraslih, ki so govorili o "nabiranju ljudi". Človek bi pomislil, da se ukvarjajo s pogrebništvom.

Pridite zgodaj. Hitro sem spoznal, da učenje odraslih pomeni postavljanje stolov, zagotovo pa njihovo razporejanje. Nekajkrat sem že moral tekati naokrog in iskati nekoga, ki bi mi dal ključe od sobe, kjer smo imeli srečanje. Prvo leto poučevanja se mi je vsaj dvakrat zgodilo, da sem moral zakuriti, ko smo se srečali v zimskih jutrih v kakšnih redko uporabljenih sobah mestnih hiš in drugih podobnih prostorih. Če ne bi prišel zgodaj, bi imeli kaj hladno učno srečanje.

Prepričajte se, da je na voljo dovolj parkirnih mest. Če ljudje ne bodo našli prostora za parkiranje ali bodo imeli pri tem težave, boste v težavah tudi vi - pa če imate kaj z urejanjem parkirnih prostorov ali ne.

* Prispevek je prevod članka dr. Jerryja Appsa iz LERN-ove publikacije.

Začnite točno

Začnite točno, končajte točno. "Mi tukaj smo prišli točno," me je spomnil starejši gospod na začetku delavnice, ko sem predlagal, da počakamo še na tiste, ki bodo morda malce zamudili. Ljudje si hitro zapomnijo, da začenjate točno. Tako potem na naslednje srečanje pridejo točno tudi sami. Prav tako se nikar ne zavajajte v prepričanje, da ljudje želijo ostati dalj, kot je bilo napovedano. Eden ali dva, morda, večina pa ne. Končajte točno in predvidite še nekaj minut za tiste, ki imajo dodatna vprašanja.

Bodite pozorni na podrobnosti. Ljudem natančno povejte, kdaj se srečanje začne in kje. Če boste navedli samo naslov in številko sobe, to ne bo dovolj dobra usmeritev. Narišite še majhno karto, na stene namestite usmerjevalne puščice in označite vrata. Ne domnevajte ničesar: če obstaja možnost, da se ljudje izgubijo, se zagotovo bodo.

Načrtujte, kaj in kako boste učili. Vedeti morate, katero vsebino lahko posredujete tako dobro, da boste večino časa posvetili načinu učenja, ne pa brskanju po zapiskih. Bodite pripravljeni zavreči načrt, če okoliščine tako zahtevajo. Ljudje želijo, da veste, o čem pripovedujete. Na splošno so več kot zadovoljni, če je tako. Včasih naletite na zanimivo postransko temo. Del umetnosti poučevanja je tudi to, da veste, kdaj zapustiti poglobljeno temo in slediti postranski in kdaj ne.

Uporabljajte raznolikost

Imejte različne učne strategije v malem prstu. Pri učenje odraslih ni nujno, pa čeprav je uporabno, da sedite v krogu in imate skupinski pogovor. Občasno zadošča le predavanje. Izpostavljanje zanimivih vprašanj je ponavadi uspešna metoda, prav tako telekonferenca, uporaba interaktivne tehnologije in drugi učni pristopi.

Ne obotavljajte se poizkusiti nečesa novega. Ne vem, kaj me je obsedlo, toda v prvih šestih mesecih učenja odraslih mi je prišlo na misel, da bi nekaj posebnih trikov motiviralo udeležence mojega izobraževanja. Zato sem izvedel dva ali tri trike, tako bedaste, kot si jih le lahko zamislite. Niso bili uspešni, toda ljudje so se smejali. Dobil sem njihovo pozornost.

KOTIČEK JE VAŠ

Transakcijska analiza ali kako spremeniti življenjski scenarij

Peto leto obiskujem izobraževanje iz transakcijske analize in odločila sem se, da vsem bralcem na kratko predstavim, kaj transakcijska analiza je in kakšne so možnosti izobraževanja v Sloveniji.

Transakcijska analiza (v nadaljevanju TA) je teorija osebnosti in sistematična psihoterapija. Njen začetnik je Eric Berne. Lahko jo definiramo v treh točkah:

- Kot **teorija osebnosti** nam da sliko, kakšna je človekova psihološka struktura. To je del TA, ki ga imenujemo **model ego stanj** (ego-state model).
- Je **teorija komunikacije**; z njeno pomočjo analiziramo sisteme in organizacije oz. komunikacijo na splošno.
- Je **teorija otrokovega razvoja**; s tem se ukvarja koncept življenjskega scenarija, ki nam razloži, da je naše sedanje življenje posledica izkušenj iz otroštva. TA nam omogoča, da strategije iz otroštva, tudi če so patološke, predelamo v odraslem življenju. Tako TA definiramo tudi kot **teorijo psihopatologije**.

Uporabnost TA

TA nam v praktični uporabi ponuja sistem psihoterapije. Uporabna je za terapijo različnih vsakdanjih življenjskih problemov, psiholoških motenj in psihoz. Lahko jo uporabljamo za individualno, skupinsko terapijo ali terapijo para. Ima tudi edukativne razsežnosti, saj pomaga učiteljem in vzgojiteljem, da se znajo soočiti z različnimi vzgojnimi situacijami. Je uporabno orodje v menedžmentu in komunikacijskem treningu.

Ključne ideje TA

Model ego stanj (Ego State Model)

P = parent oz. starš; v njem so zajeta vedenja, misli in čustva, ki smo jih prevzeli od staršev ali starševskih figur

A = adult oz. odrasli; v njem so zajeta vedenja, misli in čustva, ki so naši neposredni odgovori (tukaj in zdaj)

C = child oz. otrok; v njem so zajeta vedenje, misli in čustva, ki smo jih osvojili v otroštvu

Človek vedno komunicira iz enega od teh ego stanj. Ta model je ključen v TA in ga imenujemo **strukturalna analiza**.

Transakcije, stroki (Transactions, Strokes)

Ko posameznik komunicira z drugimi ljudmi, to počne iz enega od treh ego stanj. Tem izmenjavam rečemo **transakcije**. V povezavi z njimi pozna TA tudi **stroke**, to so izmenjave, ki se nanašajo bodisi na osebo bodisi na njeno vedenje in so naravnane pozitivno. Če pa so te transakcije negativne, jih imenujemo "**discounti**" (če so namenjeni osebi, in ne njenemu vedenju, so zelo negativni in na človekovo osebnost zelo slabo vplivajo – človeka z njimi izničimo).

Življenjski scenarij (Life-Script)

Vsak od nas je v otroštvu do sedmega leta starosti zapisal svojo lastno življenjsko zgodbo. Te se kasneje v odraslosti sploh ne zavedamo, vendar je vse naše obnašanje povezano z njo. S strukturalno analizo lahko to zgodbo prepoznamo in jo korigiramo, če je potrebno. "Popravimo" jo pa lahko tudi v obdobju adolescence.

"Discounting", redefiniranje (Redefining) in simbioza (Symbiosis)

Otrok živi v skladu s svojim življenjskim scenarijem, saj mu predstavlja najboljšo strategijo, kako delati in preživeti v realnem svetu. Tudi kot odrasli reagiramo iz ego stanja otroka in si včasih priredimo realno zaznavo tako, da se prilaga našemu scenariju – to imenujemo **redefiniranje (redefining)**.

Eden od načinov, da si priredimo realnost, je, da selektivno ignoriramo informacije (na nezavedni ravni), ki so nam na voljo o določeni situaciji. TA to imenuje "**discounting**".

Včasih je lahko posameznik z drugo osebo v podobnem odnosu, v kakršnem je že bil v otroštvu, bodisi s svojimi starši bodisi s pomembnimi drugimi. Seveda se podobnosti tega ne zaveda in takrat pravimo, da je tak človek v **simbiozi**.

V osnovni teoriji TA je še kar nekaj pomembnih tem, ki bi jih kazalo razložiti, vendar so omenjene temeljne.

Izobraževanje v transakcijski analizi

Izobraževanje poteka po stopnjah. Osnovna je TA 101, ki traja eno leto in v kateri so podana vsa osnovna teoretična področja.

Če se posameznik odloči za nadaljnje izobraževanje, potem je to druga - nadaljevalna stopnja TA 202, kjer je vsebina poleg teoretičnega izobraževanja tudi delo na sebi in supervizija. S

praktičnim delom se posameznik tako uči praktično uporabljati teoretično znanje. Na tej stopnji se opredeli za štiri možne smeri:

- klinična: prizna se mu le pod pogojem, da je končal medicinsko fakulteto ali specializacijo klinične psihologije;
- svetovalna;
- edukativna;
- organizacijska.

Za pridobitev naziva "Certified Transactional Analyst" (po zaključeni TA 202) mora posameznik zadostiti pogojem, ki so natančno določeni v publikaciji Svetovne zveze za transakcijsko analizo *The Transactional Analysis Certification Council Manual*.

V Sloveniji trenutno potekajo izobraževanja TA 101 in TA 202. Ponavadi so možnosti zanja objavljene tudi v vsakoletnem Katalogu programov stalnega strokovnega spopolnjevanja strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja.

Na področju TA je kar nekaj literature. Navedla bom le nekaj knjig, ki so nujne za osnovno znanje:

- Stewart, Ian, Joines, Vann: **TA Today**, A New Introduction to Transactional Analysis. Lifespace Publishing, Nottingham and Chapel Hill, 1987.
- Berne Eric: **Koju igru igraš?** Nolit, Beograd, 1990.
- Berne Eric: **Ja sam OK, ti si OK.** Nolit, Beograd, 1989.
- Berne Eric: **Šta kažeš posle zdravo.** Nolit, Beograd, 1989.

Andreja Dobrovoljc, ACS

Mladinsko-informacijski center

Leta 1993 smo na naslovu Mirje 7, Ljubljana, ustanovili Mladinsko-informacijski center. Osnovne dejavnosti našega centra so informiranje, izobraževanje in svetovanje. MIC je neprofitna ustanova s statusom zavoda. Ciljna populacija so študentje, dijaki ter mladi v poklicih.

V našem centru redno obnavljamo informacijsko mrežo ter skrbimo, da so informacije, ki jih dobimo, dostopne čim večjemu številu ljudi. Oglasni panoji v hodniku centra so namenjeni obešanju različnih obvestil, plakatov in vabil. Obiskovalcem služijo tudi stenski regali z gradivi, kot so letaki, zgibanke idr. Gradiva dnevno ažuriramo, tako da tisto, ki spada na naša

področja obveščanja (kultura, izobraževanje, sociala, duhovnost, mednarodna mobilnost mladih, prosti čas), najde svoje mesto v našem "informativnem" hodniku. Tiskovno gradivo (časopisi, revije, brošure, katalogi, ...) pa je na voljo v čitalnici in klubskem prostoru. Informacije prek infomedijskega sistema posredujemo tudi vsem zainteresiranim.

Center je odprt vsak delavnik med 8. in 22. uro, ob petkih do 16. ure. Do 16. ure je mladim za študij na voljo tudi čitalnica.

Če želite svoje programe, dejavnosti in prireditve predstaviti v našem centru, jih bomo z veseljem posredovali našim obiskovalcem. *Informacije o enkratnih prireditvah, dogodkih* nam lahko pošljete po faksu, e-pošti ali pošti (vabila, plakati). Zelo dobrodošla so tudi *gradiva za naš regal* (10 ali več izvodov), kjer jih lahko obiskovalci sami vzamejo, prav tako pa tudi *različne publikacije (brošure, obvestilniki, revije, mesečni bilteni, napovedniki, itd.)*, ki so za branje na voljo v našem klubskem prostoru in čitalnici. Z njihovo objavo v našem centru bomo poskrbeli za predstavitev in promocijo vaših dejavnosti.

Boštjan Grošelj, MIC

Pogovor z Marjanom Pungartnikom, vodjem Mariborske območne izpostave Sklada Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti Maribor je v ljubiteljski kulturi nekaj posebnega

Koliko manj kulturnih dogodkov in dejavnosti bi bilo v Mariboru, če ne bi bilo Marjana Pungartnika! Kjer koli se kaj dogaja, ga srečamo v vlogi organizatorja in neumornega kulturnega entuziasta.

Ljubiteljske kulturne dejavnosti v Mariboru ste razvili v neslutene širine. Kakšno je trenutno stanje na področju teh dejavnosti?

No, večina vsega je obstajala že takrat, ko sem januarja 1992 prišel na mesto tajnika Zveze kulturnih organizacij Maribor. Ta je nekaj let kasneje postala Zveza kulturnih društev Maribor, obenem pa sem se "preselil" na Sklad RS za ljubiteljske kulturne dejavnosti, ki je nastal kot sodobna oblika podpiranja ljubiteljske kulture. V osmih letih se je veliko zgodilo in seveda sem k temu dodal svoj pečat. Sicer pa je Maribor v ljubiteljski kulturi nekaj posebnega, tako po množičnosti kot po organiziranosti. Precej smo napravili na področju literarne dejavnosti, do mojega prihoda je bila ta manj razvita, pa tudi na področju likovne, to se je žal ustavilo. V vzponu je ples, tudi glasba, videodejavnost. Folklorna dejavnost je stalnica, prav tako pa poskušamo zbuditi gledališko dejavnost, vključno z lutkovno. Novim potrebam še premalo sledimo, saj nas čaka še veliko nalog: razviti instrumentalno glasbeno dejavnost, uveljaviti

dostopne in trajne izobraževalne programe na glasbenem, likovnem, gledališkem in multi-medijskem področju. Nekoliko nas ovira pomanjkanje prostorov in nekoliko pomanjkanje volje v okolju. Vendar pa vsaj na področju manjšinske problematike sledimo potrebam: spodbudili smo nastanek društev etničnih skupin.

Ste mentor literarnih delavnic. Kako poteka taka delavnica in kdo so udeleženci?

Poteka približno tako kot vsaka druga. Vsak mojster jo napravi po svoje, razvije svoje načine izdelave. Vsako besedilo je treba prebrati, kot je napisano, ga razumeti in povedati. Določena pravila obstajajo glede tega, kako je mogoče razumeti besedilo skozi začetek in konec, s pomočjo ponavljanja, analize besednega gradiva, pri tem pa se ogniti poljubnosti in hkrati pokazati nekaj domišljije. Literarnega besedila namreč ni mogoče razumeti le na podlagi pravil. Delavnica pa ni le to. Znati moraš ravnati z ljudmi: stvari, ki so ti jih zaupali v obdelavo, ne smeš uničiti. Na koncu mora avtor sam ugotoviti smer nadaljnjega pisanja. Pa tudi s tem se delavnica ne konča: naučiti se je treba literarnega učenja, nastopanja, se seznaniti z aktualnim literarnim dogajanjem, znati objavljati...

V času od leta 1978, odkar izvajam te delavnice, je šlo "skozi moje roke" veliko avtorjev. Mladi, najmlajši, starejši. Mentor sem jim bil toliko, kot se jim je zdelo potrebno ali kot se je zdelo potrebno meni. Včasih je komu treba povedati le kakšno drobno stvar, ga opogumiti, zavzeti se zanj, včasih pa imaš s kom opravka dalj časa. Ljudje gredo skozi veliko sprememb in morajo imeti svobodo. Tako so tudi prišli do mene - po lastni izbiri.

Veliko časa posvečate literarnim večerom članov Mariborske literarne družbe. Kaj pomeni samostojni literarni večer zanje, za ljubitelje literature v Mariboru?

Literarni večeri so pomembna dejavnost. Še pred ustanovitvijo društva Mariborska literarna družba (MLD) sem bodisi sodeloval na literarnih večerih, jih bodisi imel sam ali jih organiziral. Bilo jih je veliko: tristo ali več do zdaj. Na njih tisti, ki ima rad literaturo, sreča avtorje, pa tudi avtorji srečajo ljudi. To je v naših razmerah, kjer literaturo obvladuje šolska doktrina, pomembno. V Mariboru je zdaj že nekaj konkurence - Mariborska literarna družba, pa Mariborska knjižnica, MKC, ŠTUK in občasno tudi katera založba ali knjigarna. Ne bi se želel preleviti v servis za organiziranje literarnih večerov. Za člane delavnice in društva je to del njihove obveznosti do sebe in do društva.

Članom MLD pomagate pri izdaji knjig, ste recenzent. Koliko vašega časa zahteva zbirka pesmi in koliko časa je potrebna, da knjiga izide?

Leta in leta si prizadevam, da bi bilo založništvo bolj odprto in moj projekt ni le izdajanje knjig, ampak nastajanje dokumentacije, ki bi zajemala tudi "nep priznani" del literature. Zagotovo veste, da literatura ni nekaj končnega, ampak se stvari spreminjajo. Čez čas bomo marsikoga od sedaj visoko cenjenih avtorjev imeli za nezanimivo pretiravanje dobe in bomo živo literaturo iskali drugje. Za mene je prava knjiga samo urejeno besedilo, ki se zdaj po naključju

znajde natisnjeno na papirju.

Knjiga bi naj do mene prišla gotova, tako da bi jo bilo potrebno le urediti. Pa ni tako in dostikrat vzame urejanje veliko več časa prav zato, ker ljudje ne znajo pripraviti rokopisa. Sprva sem knjigo sam tudi tehnično in likovno opremil, zdaj napravim le vzorčno stran in elemente opreme, pripravim pa spremno besedo. Človek ni stroj, ki v določenem času stori toliko in toliko operacij. Imeti moraš svobodo. Velikokrat si ljudje knjige podarjajo za obletnice in podobne priložnosti in potem so jezni, če stvar ne gre tako, kakor pričakujejo oni. Tolažim jih, da sem jaz čakal na knjigo po pet let in da ni razloga za hitenje. Nekatere knjige so iz tiskarne prišle v štirinajstih dneh, druge se rojevajo leta.

Uspešno organizirate srečanja seniorskih piscev - regionalna in državna. Kakšen je namen teh srečanj?

Pred leti sem se začel ukvarjati tudi s starejšimi pisci - začetniki. Razvil sem svoje metode delavnice in videl, da je velik problem vrednotenje besedila in tudi izobraževanje. Srečanja so namenjena predvsem temu. Naj se ljudje soočijo z drugimi mentorji, ocenjevalci, naj se spoznavajo. Srečanja so delovna. Na regionalno, ki je bilo letos tretje, lahko pride vsakdo, na državno, ki je bilo prvič, pa večinoma tisti, ki še niso napisali knjig ali še niso bili na srečanjih. Pospeševanje literarnega življenja ima veliko krogov in srečanja so le en element.

Vse se šele oblikuje. Nisem prepričan, da spada delo s seniorji med prednostne naloge pri ljubiteljski kulturi. Pokazati bo potrebno še veliko več in se potrditi.

Poznamo vas kot pesnika, pisatelja in dramatika. Na katero svoje delo gledate z največjim ponosom in zakaj?

Ja, vse to sem delal in še delam. Imam tri bralce, na katerih sodbo se zanesem, pa še ti ne živijo v Sloveniji. Drugo ni tako pomembno. Ponos pri tem ne igra vloge, prej bi rekel negativno. Če si pesnik, si vedno na novo, vedno negotov in hkrati gotov, da imaš prav. Literatura je pravzaprav moja edina življenjska opredelitev in jo imam rad, vključno s svojimi besedili. A ni to dovolj?

Vašo knjigo *Petre s tepke*, ki jo krasijo lepe Repnikove ilustracije, ste napisali v rekordnem času. Kako so nastajale te zgodbe?

Ne v tako rekordnem času. Hitro je le izšla. Ne gre za obsežno besedilo. Spada v krog mojih prizadevanj za tako imenovano etnološko pravljico, v kateri bralec lahko začuti avtentično pripovedovanje, povezano s slojem jezika, ki ga naša literatura ne izrablja veliko. Kadar ste tujec, vas ljudje gledajo v povsem drugi podobi. Zanje ste "zlezli s tepke". Zame literatura ni tisto, kar drugi pričakujejo. Tudi muzikant je samo tisti, ki ve, kaj igra, in ki igra predvsem zase. S *Petrem* sem med svet in sebe postavil mejo.

Ana-Marija Pušnik, Maribor

Zaposleni naj ve, kaj, kako in zakaj delati

V smeri poslovne odličnosti

Ena od pomembnih značilnosti sedanjega časa v slovenskem gospodarstvu je, da se vse več podjetij odloča za uskladitev svojih sistemov kakovosti z zahtevami mednarodnih standardov. Med prejemniki spričeval (certifikatov), s katerimi dokazujejo, da so tako uskladitev že opravili, pa se jih je nekaj desetini že odločilo za nadaljnje izboljševanje svojega poslovnega oz. organizacijskega sistema - do stopnje poslovne odličnosti.

Zaviralni moment

Hkrati s tem spodbudnim dogajanjem pa se kaže še ena, javno sicer manj izpostavljena, vendar zelo pomembna značilnost. Zaostruje se namreč vprašanje ustreznosti znanja in usposobljenosti zaposlenih za dopolnjene in tudi povsem nove vloge.

Odkod izvira problem in kaj se pravzaprav dogaja? Z zahtevami mednarodnih standardov, z merili za ugledne nagrade in priznanja ter po drugih "kanalih" prihajajo iz razvitejših okolij v našo delovno in organizacijsko okolje novi, sodobni poudarki in vrednote. Tu se soočijo z našo - že pregovorno - počasnostjo in nezaupanjem, to pa je posebej zaznavno na metodološkem področju.

Po sodobnih spoznanjih sta se npr. za učinkovito obvladovanje kakršne koli dejavnosti močno povečali vloga in pomen procesov in postopkov ter metodoloških orodij nasploh. Zato najpomembnejši iz serije mednarodnih standardov za sisteme kakovosti postavlja za skoraj vsako obravnavano področje temeljno zahtevo "vzpostaviti in vzdrževati dokumentirane postopke". In nato dodaja še posebno zahtevo za vsa obravnavana področja, da je treba razpoznati potrebe za uporabo statističnih metod, jih uvesti in obvladovati njihovo uporabo. Na ta način postaja uporaba metodoloških orodij nujna sestavina sistemov kakovosti in z njimi nujna sestavina prizadevanj za doseganje višje poslovne uspešnosti.

Postopek na nekem področju dejavnosti je standardiziran ali predpisan način, "kako se kaj vodi ali obravnava". Vsak postopek mora biti sestavljen kot priročno orodje, da kar najbolje služi uporabnikom. Neobhodne so tri sestavine: (a) aktivnosti oz. naloge kot členitvene enote dejavnosti, ki se nizajo zaporedno, vzporedno in kombinirano od začetka do konca postopka, (b) izvajalci teh aktivnosti oz. odgovorni nosilci nalog ter (c) spremljajoči dokumenti, ki - kot nosilci podatkov in informacij - bodisi prihajajo v postopek od zunaj bodisi so oblikovani v postopku in na neki točki iz njega izhajajo. V praksi je uveljavljen dokaj širok spekter tipskih oblik dokumentiranja postopkov, ki sega od čistega opisa do najrazličnejših slikovnih ponazoritev. Uporabniki dokumentiranih postopkov so predvsem individualni izvajalci aktivnosti

oz. nalog pa tudi skrbniki ("lastniki") postopkov in odgovorne osebe za nadzor nad izvajanjem vseh postopkov v posamezni dejavnosti.

Proces najpogosteje pojmuje kot širši in sestavljeni način, kako se proizvajajo izdelki ter izvajajo in ponujajo storitve. Opraviti imamo torej s proizvodnimi in storitvenimi procesi. Postopki se od tako opredeljenih procesov razlikujejo v tem, da so namenjeni za ustvarjanje razmer za nemoteno izvajanje procesov. Ne tako redko pa pojma postopek in proces uporabljamo tudi soznačno.

V čem je bistvo sprememb?

Z naraščanjem pomena in vloge procesov in postopkov za posameznega delavca oz. izvajalca nalog

- upada pomen opisa dela in nalog,
- narašča pa pomen načina njegove vključitve v določene in dokumentirane delovne, poslovne in vsakršne druge procese in postopke.

Posamezni delavec mora v prenovljeni ali novi (procesni oz. postopkovni) vlogi vedeti

- v katere procese in postopke je vključen,
- kakšne so njegove naloge,
- kako jih mora izvajati,
- kakšne naloge so v fazah "pred" in "za" posameznimi njegovimi nalogami,
- kdo jih izvaja (njegovi "dobavitelji" in "kupci"),

(6) poznati cilje oz. pričakovane rezultate posameznih procesov in postopkov, kar mu omogoča poznavanje končnih "proizvodov" (izdelkov, storitev, procesov idr.) podjetja oz. organizacije.

Razumljivost in usposobljenost

Samo po sebi je umevno, da mora delavec o svoji prenovljeni (procesni in postopkovni) vlogi ne le dovolj vedeti, jo poznati ali biti o njej informiran, temveč mora biti zanjo tudi usposobljen. Temeljni pripomoček za tako usposobitev je dokumentirani proces oz. postopek, torej opisan, narisani ali podani v kombinaciji teh dveh načinov. Pri tem pa se takoj pojavita dve povezani vprašanji:

- ali je proces oz. postopek dovolj razumljiv in - za obstoječo usposobljenost delavcev - dovolj razumljivo dokumentiran
- ali so in kdaj so delavci dovolj usposobljeni za dopolnjene in nove (procesne in postopkovne) vloge ter za dani tip dokumentiranosti procesov in postopkov.

Praktično spoznanje

V podjetju Qualitas, ki podjetjem in drugim organizacijam daje vsestransko podporo pri vzpostavljanju sistemov kakovosti, smo prišli do spoznanja, da je najbolj smotno:

- izvesti kombinacijo med ustaljeno oz. interno standardizirano obliko dokumentiranosti procesov in postopkov, ki naj bo kar najbolj prilagojena najmanj usposobljenim izvajalcem nalog, in korektivno usposobitvijo (dousposobitvijo) izvajalcev nalog za dopolnjeno (prenovljeno) ali celo novo vlogo v konkretnih procesih in postopkih;
- začeti nekajletni proces metodološkega usposabljanja delavcev, na vseh ravneh organiziranosti in na vseh strokovnih področjih, za povečano uporabo primernih metodoloških orodij, od najmanj zahtevnih do najzahtevnejših.

Peter Polak, Qualitas

PRIPRAVLJAMO/PRIPRAVLJAJO

Vabilo na petkovo srečanje
17. marec 2000, ob 9. uri

Nenehna vprašanja so pravi ključ do modrosti.

Veseli smo, ker ste se nekateri že odzvali na naše povabilo za predstavitev vaše dejavnosti na naših rednih petkovih srečanjih. Povabilo velja seveda še naprej in pričakujemo, da se boste še oglasili.

V petek, 17. marca, ob 9. uri vas vabimo na zanimivo srečanje z dr. Dušano Findeisen z Univerze za tretjo življenjsko obdobje, ki nam bo predstavila

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH PO ŠTIRIDESETEM LETU STAROSTI

Njena razmišljanja na navedeno temo so naslednja:

Nedavno se je na razpis nekega francoskega podjetja, ki prihaja v Slovenijo, oglasil mož, obložen s slovenskimi in francoskimi diplomami, z dolgoletnimi izkušnjami na vodstvenih mestih, komunikativen, odgovoren, zrel človek. "Vse lepo in prav. V vsem ustrezate, še več

kot to, a prestari ste! Pa saj tudi v Sloveniji ne zaposlujete tako starih ljudi!" so še dejali v opravičilo. Našemu ekonomistu je bilo 45 let...

Čemu izobraževati starejše delavce? Čemu *Resolucija o izobraževanju starejših delavcev*, ki so jo nedavno sprejeli? Čemu *Amsterdamska pogodba*, ki prepoveduje diskriminacijo po starosti? Kaj je to politika zaposlovanja, ki upošteva prednosti posameznih starostnih skupin zaposlenih, tudi starejših? Kako sestaviti starostno mešano skupino zaposlenih v korist podjetja ali ustanove, kjer so zaposleni? Kakšne vezi razvijati med njimi? Kako si pri tem pomagati z izobraževanjem? Kako premagati stereotipe? Kako lahko zavodi za zaposlovanje sodelujejo pri javnih kampanjah za razumevanje položaja in prednosti starejših delavcev? Koga vse je treba izobraževati za razumevanje prednosti starejših delavcev, seveda v povezavi z vsemi drugimi generacijami.

V devetnajstem stoletju, v času industrijskega razmaha, se pojavi institut pokoja in pokojnine, za tiste fizične delavce, ki niso mogli več in dovolj dobro uporabljati svojih mišic za strojem. Navidez se zdi, da je šlo za zaščito starejših delavcev. A ne, šlo je bolj za zagotavljanje učinkovitosti delovne sile. S pojavom naftne krize v sedemdesetih letih 20. stoletja je uvedena predčasna upokožitev, spet kot način urejanja odvečnosti delovne sile. Sprememba v pokojninskem sistemu ne nastaja samo zaradi neugodnih razmerij med dejavnim prebivalstvom in tistim v poklicno nedejavnem obdobju ali pokoju. Znova nastaja zaradi urejanja vprašanj zaposlenih oziroma zaradi obvladovanja vse večjih stroškov z nezaposlenostjo.

Danes se zdijo delodajalcem starejši delavci odveč, pa čeprav nobena resna študija ne pokaže, da so starejši delavci manj storilni kot mladi. Nasprotno, široke socialne izkušnje starejših, njihova sposobnost sporazumevanja, njihova predvidljivost v času terciarizacije gospodarstva, ko se zaradi prevladovanja storitev nad industrijsko proizvodnjo vse dogaja med ljudmi, povečujejo njihovo vrednost za usodo podjetja.

Na petkovem srečanju se boste nedvomno prepričali o tem, da ima svojo vrednost tako tisti, ki mu je več kot štirideset let, kot oni, ki še ni dosegel trideset let. Vrednost zase, za svoje bližnje pa tudi za večjo konkurenčnost podjetja na trgu. Odpira se "novo" široko polje izobraževanja odraslih.

Srečanje bo predvidoma trajalo do 11. ure. Prosimo, da svojo udeležbo potrdite na tel. 061 1842 571, Zdenka Birman Forjanič.

Zdenka Birman Forjanič, ACS

Ponudba Mladinsko-informacijskega centra, Mirje 7,
Ljubljana

Ko si mlad in zaljubljen

Sklop sedmih izobraževalnih večerov za mlade

Tudi za pomlad 2000 v MIC-u pripravljamo **ciklus 7. izobraževalnih večerov** s skupnim naslovom **Ko si mlad in zaljubljen**. V dvehurnih srečanjih bodo mladi odkrivali skrivnosti ljubezni in zaljubljenosti. Izobraževalni večeri bodo v MIC-u, na Mirju 7 v Ljubljani, ob torkih med 19.30 in 22. uro. Prijave vsak delavnik med 8. in 22. uro osebno v MIC-u. Informacije po tel. 126 22 84, 126 22 86 oz. e-pošti: mic.mirje7@quest.arnes.si. Ciklus se prične s prvim izobraževalnim večerom **v torek, 14. marca 2000, ob 19.30.**

Termini predavanj:

14. 3. 2000, Prva ljubezen je najlepša, univ. dipl. psih. Melita Zagorc Vegelj, psihologinja na OŠ Leskovec

21. 3. 2000, Zaljubljen v njeno lepoto, dipl. psih. Pavle Kogej, predavatelj v pokoju

28. 3. 2000, Starši kot nepogrešljivi spremljevalci, Anica in Borut Lajevc, starša 4 otrok

4. 4. 2000, Enostranska in neuslišana ljubezen, dr. Darja Škraba Krmelj, spec. psihiater v Francišškanskem družinskem centru

11. 4. 2000, Osamljenost in vedno več neporočenih, Marija Maučec - Suša, vodja svetovalnice Betanija

18. 4. 2000, Pokrije ljubezen vse razlike?, dipl. psih. Jana Hosta, prof. psihologije in psihologinja na gimnaziji v Novem mestu

25. 4. 2000, Ljubezen, zaljubljenost in odvisnost, dr. Sanja Rozman, zaposlena na Inštitutu RS za rehabilitacijo.

20-urni MIC-ovi tečaji kitare za kantorje

V okviru pomladanskih programov se v četrtek, 2. marca, in v sredo, 8. marca 2000, pričnejo 20-urni začetni in nadaljevalni tečaji kitare za kantorje. Tečaji bodo potekali v prostorih MIC-a na Mirju 7 v Ljubljani, ob različnih terminih.

